

Rige-Nels.

En historia om den fattigaste rike mannen i Dalby.

Rige-Nels hette egentligen Nils Andersson och levde mellan 1848 och 1926.

Varför är Nils Andersson en sådan intressant person att skriva om?

Jo, det finns många nedtecknade anekdoter och historier om denne man.

Orsaken till detta är att han var väldigt sparsam, en del skulle nog säga snål, men de flesta skulle nog säga fruktansvärt snål!

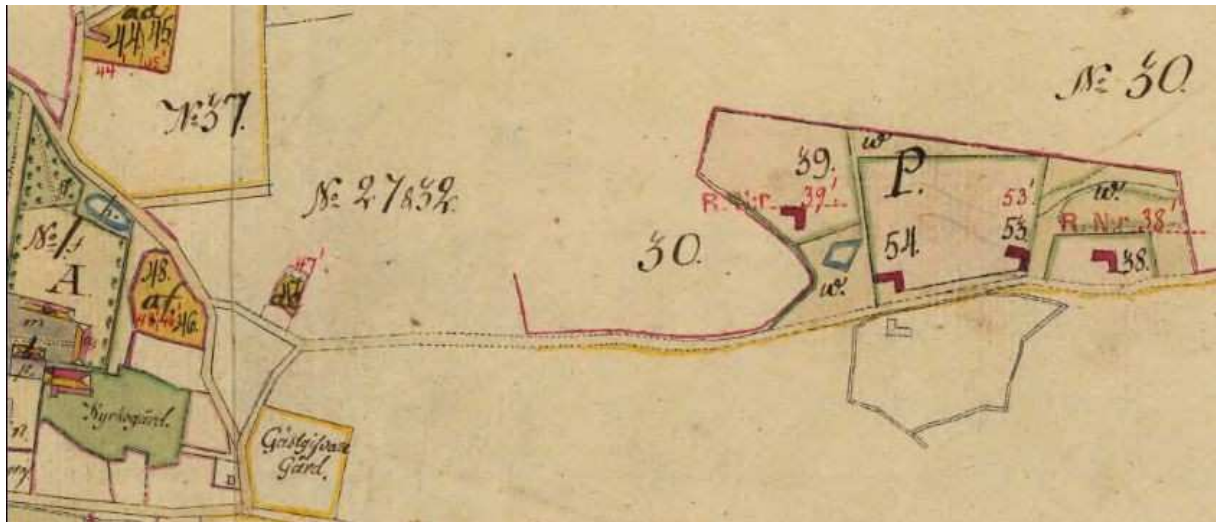
Jag har försökt att hitta hans livshistoria genom att leta i kyrkolängder, bouppteckningar, fastighetslängder mm. Nedan presenterar jag detta, blandat med en hel del av de historier, som har berättats om honom.

Rige-Nels, eller Nils Andersson (som han var född till) föddes mitt i sommaren, den 28:e juli. Året var 1848. Föräldrarna hette Anders Larsson (född 1815 i Hällestad) och Anna Jönsdotter (född 1815 i Södra Sandby).

Att forska om Dalbyslakter under 1800-talet är inte lätt. År 1883 förstörde en brand i Hällestad prästgård en stor del av kyrkoarkiven från 1800-talet. De arkivalier som brann upp var från Torna-Hällestads, Bonderups och Dalbys församlingar.

En del har jag dock lyckats ta reda på.

Mellan åren 1849 och 1855 bodde familjen på Dalby nr 39. Nr 39 var ett hus/torp, som tillhörde Dalby Kungsgård. Huset/torpet låg strax norr om Hällestadvägen.

På kartan här ovan kan man se hus nr 39 strax höger om mitten (kartan är från 1829). Längst till vänster syns kyrkan och Kungsgården, sedan ser man rätt så tydligt nuvarande Trekanten. Vägen som går genom kartan åt höger, från Trekanten, är Hällestadvägen.

Man kan även läsa i längden att Nils hade en storebror, som hette Lars, och var född 1844. Mellan 1855 och 1858 bodde familjen på Dalby nr 30. Var exakt kan jag inte se, men eftersom Dalby 30 nästan omslöt Dalby 39 (se på kartan ovan), så flyttade de troligtvis inte långt. Anders Larsson, Nils' far, kallas först för husman, när han bor på Kungsgårdens torp, men kallas för åbo, när han flyttar till Dalby nr 30.

En husman ägde sitt hus, men ingen mark, och arbetade som bonde hos, i detta fall, Kungsgården. Var man åbo, så ägde man en liten gård och levde av att bruka marken runt den.

Husförhörlängden mellan åren 1849 och 1858 är det enda som finns kvar av kyrkoböckerna fram till 1882.

År 1882 hittar jag familjen igen. De bor fortfarande kvar på Dalby nr 30. Brodern Lars finns inte med. Troligen har han dött någon gång mellan 1858 och 1882.

Nu är det inte fadern, som är åbo, utan nu är det sonen Nils, som kan ståta med det "epitetet". Fadern står som undantagsman, och försörjs alltså av sonen. Modern finns naturligtvis också med. 1886 dör fadern av "Ålderdomssvaghet", 70 år gammal.

År 1887 gör Rige-Nels den stora flytten. Han flyttar över Hällestadvägen och bosätter sig på södra sidan. Han köper en tomt av Nils Christoffersson, som har en stor gård, Dalby 24, som låg ungefär i korsningen Hällestadvägen Skolgatan.

Varför hangör det just 1887, det kan man bara spekulera över. Antagligen kunde han komma åt de pengar som behövdes, efter det att fadern har dött. Kanske sålde han huset/gården på Dalby 30 och fick på så sätt pengar. Han är inte gift (och kommer inte att bli det heller), så då tycker han kanske det är bättre att bo i ett litet hus, än att behöva arbeta med en gård och omgivande åkrar.

Nu är det dags för en av anekdoterna om Rige-Nels.

Denna finns i Nikolai Gilles skrift nr 8:

När kölden och höstfukten kändes för svår, knegade Nels upp för vindstrappan och försedde sig med ett bra fång ved eller torv, och stänkande och försiktigt bar han sin börda ner för den smala besvärliga vindstrappan. Väl nerkommen, var han varm, nästan svettig av sin bränslebörda. "Inte behöver jag elda", tänkte han och bar allt bränslet tillbaka upp för den smala vindlande trappan igen.

Köpet av tomten finns mycket väl beskrivet i en handling på "Historiska kartor" på Lantmäteriet. Så här står det bl.a.

Af mitt egandeskattearbetshemman 13/192 mantal Dalby nr 24 försäljer jag herigenom till låboen Nils Andersson å nr 30 derstedes en jordrymd af fyra och femtion dedels (4,5) kappland, belägen i nordvästra hörnan af min egoplan, gränsande i västra sidan intill nr 27 o 32s egor och med en vinkelrät bredd i norra änden vid Hellestadsvägen af 40 alnar samt en längd af 100 alnar i östra sidan, gående i rak linie från Kröken å västra rågången, som kommer från Veberödsvägen, till norra ändan vid Hellestadsvägen, för en överenskommen köpeskilling af Femhundra (500) kronor, hwilken summa är med revers betald...

Nils Christoffersson

Lantmätaren, som gjorde upp ritningar mm föreslog även ett namn till tomten:

Enär egarn icke föreslagit något särskildt namn å lägenheten, få vi föreslå att densamma måtte benämnas Dalbytorp nr 1.

Detta namn behöll sedan huset genom åren. Jag vet inte om det kallas för Dalbytorp i dag, men huset finns kvar. Här är det:

Huset är nuvarande Hällestadsvägen 4.

För ett antal år sedan, så fanns här en urmakare Jönsson.

Här kommer nästa anekdot, denna finns i Tornabygdens årskrift från 1987:

Sina pengar hade han givetvis på banken i Lund. Nu hade han räknat ut att räntan blir något större om han lät skriva till den två gånger årligen. För att ombesörja detta gick han till Lund. Då tog hans skor och strumpor i en påse, så gick han barfota tills han kom i utkanten av staden, där han då satte på sig fotbeklädningen. "En ska inte slida på sitt töj i onödan" brukade han säga. En gång blev han upphunnen av en skjuts från Dalby. Han undrade då om han fick åka med, skjutsen stannade och han gjorde sig beredd kliva upp i vagnen. Men kusken svarade "du skall få åka med

om du bjuder på kaffe och wienerbröd då vi kommer fram". "Nä min liv, det blir rent för dyrt" svarade Nils. "Då får du gå dit" blev svaret och kusken körde från honom.

Rige-Nils flyttade in i sitt hus på Hällestadsvägen 1888. Dit flyttade även hans gamla mor Anna. Hon levde 3 år i huset, sen dog hon 1891, 76 år gammal. Även hon dog av "Ålderdomsbräcklighet". Den som skrev detta i kyrkoboken var naturligtvis prästen, och han ansåg att hon var så gammal, så att det var dags att dö.

Från moderns död, 1891, till sin egen död 1926, så bodde Rige-Nils i sitt hus. Under sina sista år i livet, så hade han hjälp av den person, som köpte huset vid hans död. Urmakare Jönsson bodde vid vissa tillfällen hemma hos Nils och hjälpte honom med lite av varje.

Att Rige-Nils var rik, det visste folk, men hur rik var han egentligen?

Han fardog 1886. I hans bouppteckning finns det tillgångar på 1 800 kronor. Av detta är det mesta från en sparbanksbok i Lunds sparbank på 1 259 kr.

Moderndör 1891. Bouppteckningen efter henne ger ett plus på 3 337 kronor, varav 3 100 är från ett sparbankskonto i Lunds sparbank.

När Nils själv dör 1926, så är hans förmögenhet ungefär **57 500 kronor**! Det var en ansevärd summa vid denna tid. Det är visserligen 35 år senare, men hur har han kunnat spara så mycket? Man kan bara undra. Han hade pengarna fördelade på minst 6 konton, fördelade på fyra banker. Han hade till och med ett mindre kapital på Dalby Sparbank.

Nu tar vi en anekdot till:

Han gick ofta på arbete på en gård som hette Hästlingen. En gång när han var på arbete där kom han in i köket strax innan de andra skulle delta i kvällsmåltiden hade kommit dit. Mor i huset hade bakat "stenkako" (=jästa pannkakor), vilka hon hade lagt upp på ett fat. När så Nils kom in i köket fick han se dessa och satt sig genast till bords – han tömde fatet. Det förorsakade honom så småningom gruvliga magsmärtor, samtidigt som man tyckte synd om honom, tyckte man det var rättvis lön för dumt uppträdande. Far i huset blev näst intill arg, för att man hade frestat honom med att sätta kakfatet synligt.

Dagen efter kom Nils och ville tala med "gamla mor". Henne bad han om förlåtelse att han hade burit sig så dumt åt. Hon svarade att hon skulle förlåta honom om han skänkte socknen en likvagn. Svaret blev: "Nä min liv. Det står i bibeln att om man ger någon ett glas vatten är detta lika god gärning som någon annan".

P.O. Carlenfelt

Jag har försökt att hitta något i kyrkböckerna om vad Nils sysslade med, förutom att spara pengar. Från 1892, fram till sin död, så står han bara nämnd som "husägare". I en husförhörlängd kallas han också för arbetskarl.

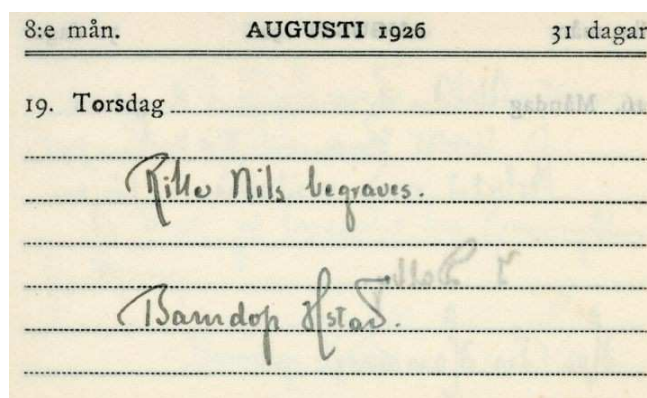
Han dör alltså 14 augusti 1926. Enligt dödsboken av Hypertrophia prostata + pulm oedemia).

Aug. 14	1	Andersson Nils husägare	48	$\frac{25}{7}$	1	148	dypnospålar	1	Dr.	Aug. 19
							prostata + prostata			

Prostatacancer och Lungödem, dvs vätska i lungorna.

Han begravdes på Dalby kyrkogård den 19:e augusti av kyrkoherde Emil Lundblad.

Det vet jag, eftersom jag har tillgång till Emil Lundblads dagbok, och just denna dag skriver Emil så här (för övrigt, så nämner Emil Lundblad inte ofta i sin dagbok, vem som begravs):

I bouppteckning efter Nils finns alltså ett kapital på 57 500 kronor, varav huset värderas till 2 800 kronor. Nils har inga barn och inga syskon. Hans förmögenhet fördelas därmed mellan hans kusiner. åtta kusiner får dela på pengarna, sex på hans fars sida och två på hans mors sida,

Jag avslutar med att dementera en av legenderna efter Rige-Nels, nämligen denna:

På något sätt var han mån om sitt anseende, han ville inte gälla för precis vem som helst. I denna hans filosofi ingick en passande gravsten.

En dag kom han till mor i huset på Hästhagen och undrade om han kunde få taga en sten som han hade sett ute på fälleden. "Ja", tyckte hon, "det kan du väl få".

Han lät forsla hem stenen till stenhuggaren, för att den skulle putsas till och försees med text. Så lät han stenhuggaren hugga in namn, födelse och dödsdata. När stenhuggaren påpekade att dödsdata kunde man ju inte vetapå förhand, svarade Nils "det gör ingenting, det är ändå ingen som kommer ihåg detta efter någon tid". Han blev sannspådd, han levde över två år efter det angivna dödsdatumet, men ingen kom ihåg felet, alla trodde gravstens text var den rätta.

P-O. Carlenfelt

Nils kan mycket väl ha hämtat stenen på Hästhagen. Det är en ren natursten, med ett påsatt stenkors. Gravstenen finns på Dalby gamla kyrkogård, strax söder om kyrkan. Däremot, så är året rätt på stenen, gällande det år han dog.

